

Usnesení ÚS 3350/15

II.ÚS 3350/15 ze dne 10. 2. 2017

Výpověď z pracovního poměru pro nesplnění předpokladů pro výkon pedagogického pracovníka

Česká republika

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudce Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudkyně Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Ing. Dagmar Fouskové, zastoupené Mgr. Martinem Panuškou, advokátem se sídlem Vinohradská 938/37, Praha 2, proti rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 31. 5. 2012, č. j. 9 C 11/2011-50, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. 6. 2013, č. j. 49 Co 328/2012-78, a proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015, č. j. 21 Cdo 518/2014-117, za účasti Okresního soudu v Třebíči, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu, jako účastníků řízení, a Základní školy Náměšť nad Oslavou, příspěvkové organizace, se sídlem Komenského 53, Náměšť nad Oslavou, zastoupené JUDr. Evou Hrbáčkovou, advokátkou se sídlem Bráfova 50, Třebíč, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Třebíči ze dne 31. 5. 2012, č. j. 9 C 11/2011-50, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 12. 6. 2013, č. j. 49 Co 328/2012-78, a rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015, č. j. 21 Cdo 518/2014-117, bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a právo na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I. Průběh předchozího řízení a podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Dne 16. 11. 2015 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"). Stěžovatelka se jí domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že v řízení, z něhož tato rozhodnutí vzešla, bylo porušeno její právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Ústavní soud by rovněž podle stěžovatelky měl Okresnímu soudu v Třebíči nařídit, aby ve věci neprodleně jednal.

2. Z obsahu vyžádaného spisu Okresního soudu v Třebíči sp. zn. 9 C 11/2011 se podává, že dopisem ze dne 2. 7. 2010 Základní škola Náměšť nad Oslavou, příspěvková organizace (dále také "žalovaná" nebo "vedlejší účastník") sdělila stěžovateli (v řízení před obecními soudy žalobkyně), že jí dává výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. f) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákoník práce"). Důvod výpovědi žalovaná spatřovala v tom, že stěžovatelka nesplňuje předpoklady stanovené právními předpisy pro výkon činnosti učitele základní školy podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (dále jen "zákon o pedagogických pracovnících").

3. Stěžovatelka se žalobou podanou u Okresního soudu v Třebíči domáhala určení, že výpověď z pracovního poměru je neplatná. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že podle jejího názoru zcela splňuje předpoklady stanovené právními předpisy pro výkon činnosti učitele základní školy. Podle ustanovení § 30 zákona o pedagogických pracovnících je totiž za pedagogického pracovníka považován ten, kdo ke dni účinnosti citovaného zákona, tzn. ke dni 1. 1. 2005, splňoval předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů. Tímto předpisem je vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců (dále jen "vyhláška č. 139/1997 Sb."). Podle přílohy 1 citované vyhlášky je za osobu splňující předpoklady pro vyučování na základní škole považován absolvent vysokoškolského studijního oboru příbuzného vyučovanému předmětu, doplněnému studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecných vzdělávacích předmětů. Stěžovatelka přitom vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze a doplňkové studium na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, takže oba tyto předpoklady splňuje.

4. Okresní soud v Třebíči se však s názorem stěžovatelky neztotožnil a její žalobu na určení neplatnosti výpovědi zamítl. Zdůraznil zejména, že stěžovatelkou citovaná vyhláška č. 139/1997 Sb. stanoví pro učitele 6. až 9. ročníku základní školy vysokoškolské vzdělání příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího vyučovanému předmětu, doplněné pedagogickým studiem, popřípadě rozšířené studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů. Nejde tedy o jakékoliv pedagogické studium, nýbrž o studium doplňkové v návaznosti na vysokoškolské vzdělání s cílem rozšířit toto již dosažené vzdělání o možnost pedagogického působení. Tomuto výkladu podle okresního soudu odpovídá i obsah vysvědčení o závěrečné zkoušce stěžovatelky na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně ("UJEP") v Brně, ze kterého vyplývá, že pedagogické studium stěžovatelky bylo doplňkovým studiem k jejímu středoškolskému vzdělání. Právě středoškolské vzdělání doplněné o pedagogické vzdělání stěžovatelce výslovně umožňuje vyučovat odborné předměty na učňovských školách a odborných učilištích. Takto úzce určené pedagogické vzdělání však nelze vykládat jako doplňující pedagogické vzdělání k vysokoškolskému studiu nepedagogického charakteru.

5. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Brně rozsudkem napadeným nyní projednávanou ústavní stížností citovaný rozsudek soudu I. stupně ve věci samé potvrdil, když se zcela ztotožnil se závěry nalézacího soudu. Dodal, že se stěžovatelka nemůže úspěšně dovolávat svého doplňkového pedagogického studia, absolvovaného ve školním roce 1976-1977, jestliže toto studium nenavazovalo (nedoplňovalo) vysokoškolské vzdělání (které v té době ještě ani neměla), nýbrž doplňovalo její středoškolské vzdělání na střední hotelové škole. Zmíněným studiem tak stěžovatelka získala jen odbornost pro vyučování předmětů na učňovských školách a odborných učilištích, jak z obsahu osvědčení o závěrečné zkoušce výslovně vyplývá. Protože pak stěžovatelka ke dni účinnosti zákona o pedagogických pracovnících nedosáhla věku 50 let a protože ke dni, kdy jí byla dána výpověď, nezahájila studium, které je potřebným předpokladem pedagogického vzdělání, nevztahují se na ni ani příslušné výjimky podle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) a písm. b) zákona o pedagogických pracovnících.

6. Následné dovolání stěžovatelky bylo v záhlaví citovaným rozsudkem Nejvyššího soudu zamítnuto. Nejvyšší soud argumentačně navázal na okresní i krajský soud a jejich závěry doplnil v tom, že stěžovatelka svým vzděláním na pedagogické fakultě získala předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů, jak zmiňuje ustanovení § 30 zákona o pedagogických pracovnících, avšak jen pro vyučování předmětů na učňovských a odborných školách.

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že v době jejích studií bylo shora zmíněné doplňkové pedagogické studium (které stěžovatelka absolvovala) jediným studiem v rámci akreditace Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, které mohla v dané době získat (zjednodušeně řečeno, jednalo se o jediné studium, v němž bylo možno dosáhnout tzv. pedagogického minima). Navíc, i kdyby stěžovatelka přistoupila na výklad prezentovaný obecnými soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích, pak podle jejího názoru nelze přehlížet, že dostačuje-li vzdělání stěžovatelky pro výuku na učňovských typech škol, nutně musí postačovat i pro výuku na druhém stupni základní školy, jež učňovskému vzdělání předchází. Nalézací soud údajně řízení zatížil procesními vadami, neboť vůbec nepřihlédl ke stanovisku Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, které si stěžovatelka nechala zpracovat (a podle něhož je způsobilá k výkonu práce učitele na druhém stupni základní školy), a naopak zohlednil názor děkana Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (poznámka Ústavního soudu: ve skutečnosti se jednalo o vyjádření proděkana Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity pro celoživotní vzdělávání), ačkoliv se jedná o osobu naprosto nekvalifikovanou, která nemůže v dané věci podávat jakékoliv závazné stanovisko.

II. Podstatný obsah vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud vyzval k vyjádření účastníky a vedlejšího účastníka řízení.

9. Okresní soud v Třebíči pouze uvedl, že soudkyně, která tuto věc rozhodovala, bohužel zemřela, takže současný předseda senátu nemá dostatek informací, aby se k věci mohl kvalifikovaně vyjádřit.

10. Nejvyšší soud má za to, že námitky stěžovatelky jsou pouze vyjádřením nesouhlasu neúspěšného účastníka řízení s jeho výsledkem. Protože napadený rozsudek Nejvyššího soudu neporušil základní práva stěžovatelky, a to včetně práva na soudní ochranu, není jeho přezkoumání z hlediska správnosti vysloveného právního názoru přípustné. Proto Nejvyšší soud navrhuje ústavní stížnost odmítnout pro její zjevnou neopodstatněnost.

11. Krajský soud v Brně pouze odkázal na své závěry, které uvedl v napadeném rozsudku.

12. Vedlejší účastník (Základní škola Náměšť nad Oslavou) navrhuje ústavní stížnost zamítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť prý stěžovatelka pouze "nekonečně opakuje svá tvrzení a své subjektivní hodnocení skutečností". Všechny soudy se přitom shodly na tom, že stěžovatelka nedisponovala potřebnou pedagogickou způsobilostí, protože nelze spojit absolvování doplňkového pedagogického studia s absolvováním Vysoké školy ekonomické. Stěžovatelka si tedy ve skutečnosti jen rozšířila dosažené vzdělání na Střední hotelové škole ve Velkém Meziříčí, neboť chronologičnost je zde důležitá a nelze přesunovat absolvování doplňkového pedagogického studia, které navazovalo na předchozí studium, na studium úplně jiné. Klíčovou je pak skutečnost, že stěžovatelka neabsolvovala doplňující pedagogické studium zaměřené na přípravu učitelů druhého stupně základní školy a nezískala tak potřebnou odbornou kvalifikaci podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. d) zákona o pedagogických pracovnících. Stěžovatelka tedy mohla být zaměstnána jako učitelka odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích, "a to těch předmětů, které absolvovala na střední hotelové škole". Vedlejší účastník nesouhlasí ani s názorem, že by odbornost k výuce na učňovských školách mohla zakládat odbornost k výuce na druhém stupni základních škol. Nad tento rámec vedlejší účastník uvádí, že stěžovatelka měla opakované problémy ve výuce matematiky, na kterou si stěžovali rodiče žáků deváté třídy i žáci samotní. To potvrzuje názor, že druh odbornosti je pro možnost výuky důležitý.

13. S ohledem na obsah shora prezentovaných vyjádření je Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k případné replice, neboť z nich neplyne žádné nové skutkové či právní tvrzení, které by již nebylo hodnoceno v řízení předcházejícím podání nyní projednávané ústavní stížnosti a k němuž by se tedy stěžovatelka nemohla vyjádřit dříve.

III. Vlastní závěry Ústavního soudu

14. Ústavní soud konstatuje, že podstata nyní projednávané věci spočívá v posouzení otázky, zda stěžovatelka splňovala odbornou kvalifikaci požadovanou pro výkon práce učitele druhého stupně základní školy. Vycházel přitom ze skutečnosti, která účastníky řízení nebyla činěna spornou, že stěžovatelka absolvovala v roce 1975 střední hotelovou školu a ve školním roce 1976-1977 doplňkové pedagogické studium na Pedagogické fakultě UJEP v Brně. Z vysvědčení o závěrečné zkoušce vyplývá, že opravňuje pro vyučování odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích. Později stěžovatelka absolvovala řádné pětileté studium na Vysoké škole ekonomické v Praze, fakulta obchodní, specializace ekonomika služeb a cestovního ruchu. Státní závěrečnou zkoušku stěžovatelka vykonala v roce 1987 a získala tak titul Ing. Od roku 2000 do roku 2010 byla zaměstnána jako učitelka na druhém stupni základní školy u vedlejšího účastníka.

15. Podle ustanovení § 8 zákona o pedagogických pracovnících získává učitel druhého stupně základní školy odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

"a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

c) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

d) studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy nebo střední školy, nebo

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

e) v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku pro učitele a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

f) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů prvního stupně základní školy a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy, nebo

3. doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace".

16. Podle ustanovení § 32 stejného zákona může vykonávat přímou pedagogickou činnost též osoba, která nespĺňuje předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, nicméně "a) ke dni účinnosti tohoto zákona dosáhla 50 let věku a dlouhodobým výkonem přímé pedagogické činnosti na příslušném druhu nebo typu školy nejméně po dobu 15 let prokázala schopnost výkonu požadované činnosti, b) nejdéle po dobu deseti let, pokud v této době nezahájí studium, kterým potřebný předpoklad získá, a toto studium úspěšně ukončí, c) jestliže v době vzniku základního pracovněprávního vztahu neuskutečňovaly vysoké školy pro výuku odborných předmětů ve střední a vyšší odborné škole akreditovaný magisterský studijní program příslušného studijního oboru; v tomto případě se získáním nejvyššího dosažitelného vzdělání v příslušném oboru považuje předpoklad

kvalifikace pro pracovněprávní účely za splnění, d) pokud ke dni 1. ledna 2015 dosáhla alespoň 55 let věku a pokud vykonávala přímou pedagogickou činnost na příslušném druhu školy nejméně po dobu 20 let."

17. Dále je třeba uvést, že obecné soudy v nyní projednávaném případě vycházely z přílohy 1 vyhlášky č. 139/1997 Sb., kde je jako podmínka výkonu činnosti pedagogického pracovníka učitele 6.-9. ročníku základní školy požadováno (mimo jiné) "vysokoškolské vzdělání neučitelské příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího charakteru vyučovaného všeobecně vzdělávacího předmětu doplněné pedagogickým studiem, popřípadě rozšířené studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů".

18. Ústavní soud na základě shora provedené rekapitulace předchozího řízení a právní úpravy konstatuje, že stěžovatelka skutečně nesplňovala všechny předpoklady pro výkon činnosti učitele druhého stupně základní školy tak, jak je nově stanovil zákon o pedagogických pracovnících [srov. § 3 odst. 1 písm. b) a § 8], a nic takového ostatně v předchozím řízení ani netvrdila. Spornou se proto jeví interpretace ustanovení § 30 cit. zákona, podle něhož "[z]a pedagogické pracovníky podle tohoto zákona se považují též pedagogičtí pracovníci, kteří ke dni účinnosti tohoto zákona splňují předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů." Rozhodným je tedy v dané věci posouzení toho, zda stěžovatelka splňovala potřebné pedagogické předpoklady, které postačovaly k předmětné učitelské činnosti ještě před nabytím účinnosti cit. zákona.

19. V tomto směru je skutečně klíčovým výklad shora citované přílohy 1 vyhlášky č. 139/1997 Sb. Právě v tomto kontextu však Ústavní soud připomíná, že každé ustanovení právního předpisu má být vykládáno v souladu s jeho smyslem a účelem a zejména je třeba dbát na jeho ústavní konformitu. Na celý právní řád je totiž třeba nahlížet jako na racionální, jednotný a logicky propojený systém a především je nutno se bedlivě vystříhat takového výkladu, který může v konkrétním případě vést ke zjevné nespravedlnosti.

20. V nyní rozhodované věci má Ústavní soud za to, že pro spravedlivé rozhodnutí je nutno zohlednit i následující skutečnosti. Především, stěžovatelka vykonávala práci učitelky na druhém stupni základní školy u žalovaného celkem deset let, přičemž změnou pracovní smlouvy ze dne 25. 5. 2006 byl pracovní poměr sjednaný na dobu určitou změněn na pracovní poměr sjednaný na dobu neurčitou (s účinností od 1. 7. 2006). Bylo tak učiněno již za účinnosti zákona o pedagogických pracovnících (1. 1. 2005). Ústavní soud proto považuje za logické, že si zaměstnavatel (přínejmenším) v okamžiku uzavírání této změny pracovní smlouvy měl být vědom toho, zda stěžovatelka splňuje či nikoliv příslušné předpoklady pro další výkon této práce. Zejména pak za situace, kdy u něj stěžovatelka stejnou práci vykonávala již předchozích 6 let (viz pracovní smlouva ze dne 21. 6. 2000 a smlouvy na ni časově navazující).

21. V tomto kontextu Ústavní soud připomíná, že ve své konstantní judikatuře akcentuje zásadu respektu k autonomii vůle smluvních stran, a to i v pracovněprávních vztazích (viz zejména nálezy ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15). Mělo by proto platit, že za situace, kdy právní úprava není jednoznačná, by měly obecné soudy upřednostnit ten způsob výkladu, který více respektuje projevenou vůli smluvních stran. V nyní projednávaném případě je touto "projevenou vůlí" právě změna pracovního poměru na dobu neurčitou ze dne 25. 5. 2006, kdy vedlejší účastník jako zaměstnavatel věděl (resp. přinejmenším vědět mohl a měl), všechny relevantní informace o stěžovatelce, a to včetně úplných informací o jejím vzdělání a dosavadních pracovních výsledcích.

22. Dále, z ustanovení § 2 odst. 3 a 4 citované vyhlášky č. 139/1997 Sb. se podává, že "[p]odmínkou pedagogické způsobilosti jsou vědomosti a dovednosti z oblasti psychologie a pedagogiky, včetně didaktiky výuky, nezbytné pro výkon pedagogické činnosti získané studiem na vysoké škole", ..., přičemž tyto podmínky jsou stanoveny v příloze č. 1. Podle této přílohy pak je nutno podmínkou vysokoškolské vzdělání neučitelské příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího charakteru vyučovaného všeobecně vzdělávacího předmětu doplněné pedagogickým studiem.

23. Ústavní soud konstatuje, že shora citovanou právní úpravu skutečně lze vyložit (přínejmenším) dvojím způsobem. Způsobem, který učinily v řízení předcházejícím podání nyní projednávané ústavní stížnosti, a také způsobem, který naznačuje stěžovatelka. Úkolem Ústavního soudu samozřejmě není dohlížet nad správným výkladem podústavního práva a nepřísluší mu ani sjednocování judikatury obecných soudů. Je však povolán k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod a pokud proto sezná, že výkladem a aplikací podústavních norem došlo k porušení základních práv, je povinován ke kasačnímu zásahu. Právě tato situace nastala v nyní projednávaném případě, jelikož ze shora provedené narace je zřejmé, že v důsledku výkladu, provedeného obecnými soudy, došlo k ukončení pracovního poměru stěžovatelky, což má nesporné dopady do jejího základního práva podle čl. 26 odst. 1 Listiny, tedy do práva na svobodnou volbu povolání ve smyslu nemožnosti vykonávat práci učitelky na druhém stupni základních škol. Netřeba zdůrazňovat, že pokud by tento názor měl být akceptován, znamenalo by to samozřejmě nemožnost vykonávat tuto práci i na jiných základních školách než u vedlejšího účastníka. Byť totiž samozřejmě platí, že z čl. 26 odst. 1 Listiny neplyne subjektivní právo na určité zaměstnání u určitého zaměstnavatele [viz blíže nálezy Pl. ÚS 11/08 ze dne 23. 9. 2008 (N 155/50 SbNU 365)], znamená právní závěr dovozený obecnými soudy pro stěžovatelku praktickou nemožnost být zaměstnána v této profesi, a to nikoliv v důsledku toho, že případní ostatní uchazeči by byli v konkrétním výběrovém řízení a při respektování svobodné soutěže na trhu práce prostě "lepší", nýbrž již proto, že by stěžovatelka nesplňovala formální kvalifikační podmínku a z tohoto důvodu by z této soutěže byla vyřazena.

24. Jak totiž plyne ze shora uvedeného, obecné soudy (viz také vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti) vyložily citovanou úpravu tak, že požadavek doplňkového pedagogického studia znamená pedagogické studium časově následující po vysokoškolském neučitelském vzdělávání. Okresní soud proto v napadeném rozsudku (str. 4) konkrétně uvedl, že "určujícím prvkem tohoto pedagogického studia je právě ta skutečnost, že jde o studium "doplňkové", kterým se následně doplňuje studium vysokoškolské. Nejde tedy o jakékoliv pedagogické studium, nýbrž o studium doplňkové v návaznosti na vysokoškolské vzdělání s cílem rozšířit toto již dosažené vzdělání o možnost pedagogického působení." Ústavní soud se však domnívá, že pro takovýto restriktivní výklad obecné soudy neměly dostatečnou právní oporu.

25. Z předmětné vyhlášky totiž přímo a jednoznačně nevyplývá, že pojem "doplňné" (pedagogické studium) je vztažen k časové souslednosti "neučitelského a učitelského" vzdělávání a nikoliv k doplňkovosti ve smyslu obsahovém. Z logiky věci by totiž neměl být kladen důraz na to, v jakém pořadí daná osoba dosáhne určitého vzdělání, nýbrž, zda se skutečně jedná o dostatečné vzdělání, které bude dávat všechny potřebné předpoklady pro odpovídající odbornou i pedagogickou činnost příslušného učitele. Pořadí dosažení vzdělání se z tohoto hlediska nazíráno nejví jako rozhodující.

26. Obecné soudy dále konstatovaly, že pedagogické vzdělání, kterým se prokázala stěžovatelka, ji opravňovalo pouze k výuce odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích a nelze je proto chápat jako doplňující pedagogické vzdělání opravňující k výuce na druhém stupni základních škol.

27. K tomu se však z obsahu spisu podává, že v předmětném řízení bylo prokázáno absolvování mimořádného studia - doplňkového pedagogického studia na Pedagogické fakultě UJEP v Brně, přičemž z listin založených ve spise plyne, že stěžovatelka úspěšně složila (mimo jiné) i zkoušky z předmětů pedagogika, psychologie a byly jí uděleny zápočty za předměty pedagogická praxe či metodika odborného výcviku a odborných předmětů. Ústavní soud tak má za prokázáno, že stěžovatelka prokázala absolvování pedagogického studia a také úspěšné přezkoušení svých vědomostí a dovedností z oblasti psychologie a pedagogiky tak, jak stanoví vyhláška č. 139/1997 Sb. Tato vyhláška přitom výslovně nepožaduje a ani konkrétně nevymezuje, jaká míra, resp. zaměření a rozsah těchto vědomostí a dovedností z psychologie a pedagogiky, je nezbytný. Za této situace proto nelze z aplikované právní úpravy dovodit tak rigorózní přístup a požadavky, k jakým dospěly v nyní projednávané věci obecné soudy.

28. V tomto směru není bez významu ostatně ani vyjádření oddělení správních činností a péče o pedagogické pracovníky samotného Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vydané přímo k situaci stěžovatelky (č. l. 45) a na které proto stěžovatelka i poukazuje, podle něhož "vzhledem k tomu, že vyhláška [poznámka ÚS: č. 139/1997 Sb.] nespécifikovala na jaký stupeň má být doplňující pedagogické studium zaměřeno, splnila jste podle našeho názoru požadavek na získání DPS již studiem na Pedagogické fakultě UJEP v Brně ukončeným v roce 1978. Tímto způsobem jste získala odbornou kvalifikaci k výuce těch předmětů, které svým charakterem odpovídají magisterskému vzdělání." Okresní soud v odůvodnění napadeného rozsudku toto stanovisko sice zmínil a připustil, že doplňkové pedagogické studium není ve vyhlášce č. 139/1997 Sb. nijak dále určeno, nicméně stanovisko označil za "zavádějící". Bohužel však již bez vysvětlení toho, v jakém smyslu. Tento názor soudu je proto nepřezkoumatelný.

29. K poukazu Nejvyššího soudu učiněnému v odůvodnění napadeného rozsudku na vyhlášku ministerstva školství České socialistické republiky č. 60/1985 Sb., o doplňujícím studiu studentů vysokých škol a absolventů vysokých a středních škol pro získání pedagogické způsobilosti, která v ustanovení § 1 odst. 2 výslovně odlišovala pedagogickou způsobilost absolventů vysokých a středních škol, je třeba připomenout, že tato vyhláška nabyla účinnosti až poté, co stěžovatelka ukončila svoje pedagogické vzdělání (18. 4. 1978), a byla následně zrušena vyhláškou č. 139/1997 Sb., která však podobné rozlišování nepřevzala. Podle přesvědčení Ústavního soudu proto není namístě použít citovanou vyhlášku č. 60/1985 Sb. v neprospěch stěžovatelky, a to již proto, že takovýto přístup není souladný se základní zásadou právního státu, podle níž je občan nucen činit jen to, co zákon (resp. jej provádějící podzákonný právní předpis) stanoví. Stěžovatelce pak je nutno přisvědčit v tom směru, že v dané době vystudovala jediné studium, v němž tehdy mohla dosáhnout tzv. pedagogického minima.

30. Ústavní soud považuje rovněž za významné, že při výkladu ustanovení § 52 písm. f) zákoníku práce, které upravuje možnost dát výpověď zaměstnanci z důvodu nesplnění předpokladů daných právními předpisy pro výkon sjednané práce, je třeba brát v potaz a odlišovat situace, kdy se zaměstnanec teprve uchází o uzavření pracovního poměru a kdy je skutečně namístě velmi bedlivě prověřovat, zda pro výkon této práce má odpovídající kvalifikaci. Pokud však zaměstnanec danou práci již vykonává, a to i značně dlouhou dobu (v nyní projednávaném případě dokonce 10 let!), je namístě k němu volit maximálně zdrženlivý až citlivý přístup. Velmi jednoduše vyjádřeno, již ustálené rčení praví, že "sedá je teorie a zelený strom života". Zatímco proto od někoho, kdo teprve nastupuje poprvé do práce, je namístě požadovat prokázání (výhradně) teoretických předpokladů a znalostí, jelikož praktické zkušenosti samozřejmě ještě nabídnout nemůže, je u osoby působící v určité profesi řadu let situace podstatně odlišná, jelikož reálný život ukazuje, že ne vše, k čemu se lze teoreticky připravit, má také vždy praktický význam a uplatnění a naopak že pro praxi jsou často důležitější i poznatky a zkušenosti, které žádná škola nenabízí nebo dokonce ani poskytnout nemůže. S postupem času jsou proto ve většině profesí teoretické poznatky nutně zatlačovány do pozadí praktickými zkušenostmi, osvědčujícími schopnost tvořivého uplatnění takových poznatků. To se pochopitelně týká i školství, kdy se skutečné pedagogické schopnosti získávají až praxí a zkušenostmi.

31. Jen jako obiter dictum Ústavní soud dodává, že pokud vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti poukazuje na stížnosti žáků a rodičů na výuku stěžovatelky, a některé tyto stížnosti jsou obsaženy i ve spise, budí tato argumentace dojem, že skutečným důvodem výpovědi udělené stěžovatelce primárně nemusela být vytýkaná absence předpokladů stanovených právními předpisy, nýbrž nespokojenost vedení školy s její prací. Pokud by však byl tento dojem opodstatněný, nezbyvá Ústavnímu soudu nežli vyjádřit značný podiv nad postupem vedení školy, jelikož (jak je

opakovaně zmíněno) stěžovatelka před uzavřením pracovního poměru na dobu neurčitou zde již 6 let pracovala, takže způsob a kvalita její práce musela být velmi dobře známa. Nemluvě o tom, že je nepřípustné, aby skutečný důvod určitého právního jednání byl zastírán důvodem jiným, čistě formálním.

32. Ze všech shora popsaných důvodů Ústavní soud uzavírá, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, a také právo stěžovatelky na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadená rozhodnutí zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Obecné soudy jsou v další řízení vázány shora uvedeným právním názorem.

33. Jen pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že se samostatně nezabýval částí petitu stěžovatelky, která zcela v závěru ústavní stížnosti žádá, aby Ústavní soud Okresnímu soudu v Třebíči nařídil ve věci neprodleně jednat, jelikož takovýto petit je možný toliko v případě, jsou-li předmětem ústavní stížnosti průtahy v řízení, a to ještě za situace, kdy řízení před obecnými soudy v době podání ústavní stížnosti stále trvá, což však zjevně není daný případ [srov. k tomu § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu a výklad tohoto ustanovení například v nálezu ze 7. 8. 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07 (N 122/46 SbNU 151)]. Stěžovatelka se takto zřejmě domáhá toho, aby okresní soud po zrušení jeho rozsudku Ústavním soudem jednal co možná nejrychleji, což však není třeba (a - jak se podává shora - Ústavní soud v tomto řízení ani nemůže) nařizovat, neboť tento imperativ plyne přímo z čl. 38 odst. 2 Listiny.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 10. února 2017

Jiří Zemánek v. r.
předseda senátu

http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-3350-15_1